

PLAN LEKCJI DLA NAUCZYCIELI SZKÓŁ POLONIJNYCH

Zbrodnie dokonane przez Rosję sowiecką na Polakach w latach 1937–1941 w 80. rocznicą mordu w Katyniu

Opracowanie: Andrzej Burghardt, Zbigniew Koralewski, Krzysztof Wąż – USA 2020–2021

© COPYRIGHT 2021 Coalition of Polish Americans

Copyright dotyczy jedynie zakazu modyfikacji zawartości, lecz nie rozpowszechniania materiałów,
a do tego wszystkich zachęcamy.

Dlaczego ta lekcja jest potrzebna:

Zbiorowa pamięć wynikająca ze znajomości własnej historii, również tej tragicznej, jest szczególnie ważnym elementem poczucia **wspólnoty** narodowej.

Cel lekcji (co chcemy, żeby młodzież i studenci zapamiętali):

- I. Ludobójczy charakter Operacji Polskiej, przeprowadzonej przez Rosjan w latach 1937-38
- II. Antypolski pakt niemiecko-sowiecki i atak na Polskę we wrześniu 1939 r.
- III. Polska jako jedyny kraj zaatakowany ze wszystkich stron jak również przez „piątą kolumnę”
- IV. Eksterminacja narodu polskiego przez Niemców i Rosjan
- V. Katyń jako szczególny przykład kontynuacji sowieckiego **ludobójstwa** na Polakach
- VI. Czystka etniczna: wywiezienie ok. 1-2 mln. Polaków na Syberię
- VII. Ukrywanie i fałszowanie prawdy o sowieckich zbrodniach na narodzie polskim.

I. „Operacja Polska”

Przeprowadzona dwa lata przed II Wojną Światową, w roku 1937, „Operacja Polska” rozpoczęła się od aresztowania osób polskiego pochodzenia na całym terytorium Rosji Sowieckiej. Według dokumentów NKWD (komunistycznej tajnej policji stosującej straszliwy terror), jedynie w pierwszym roku aresztowano wtedy około 240 tys. osób, z tego prawie połowę zamordowano, resztę skazano na pobyt w łagrach lub wywieziono do Kazachstanu i na Syberię. Drugi rok trwania Operacji Polskiej przyniósł podobne liczby ofiar. Akcją objęto wszystkich, których podejrzewano o pochodzenie polskie. Polaków zabijano lub deportowano w tamtym czasie tylko dlatego, że byli Polakami. Świadczy to o ludobójczym charakterze Operacji Polskiej. Był to wzorec dla zorganizowania późniejszych masowych aresztowań, przesiedleń i mordów. Pewne źródła rosyjskie oceniają, że łącznie zbrodni tego rodzaju Sowieci dokonali na Polakach nawet w ok. 800 miejscach.

Oryginał rozkazu sowieckiego
autoryzującego Operację Polską

Polacy byli pierwszą grupą, którą Sowieci chcieli wyeliminować. Dlaczego? Polacy byli znani jako religijni, pracowici i zwykle bardziej zamożni niż inni. Celem komunistów było zbudowanie ateistycznego i „równego” społeczeństwa bez „kapitalistów”.

Dlatego Biuro Polityczne Partii Komunistycznej zdecydowało się usunąć z państwa sowieckiego przede wszystkim polską grupę etniczną. NKWD dostało rozkaz aby aresztować wszystkich, którzy mieli polskie nazwiska lub znali język polski, sowiecka propaganda nazwała ich „polskimi szpiegami”, żeby wzbudzić nienawiść i donosicielstwo. Większość polskich ojców rodzin rozstrzelano, resztę wysłano do obozów pracy, polskie matki deportowano do Kazachstanu, a polskie dzieci wysłano do sierocińców, aby utraciły polskość.

([https://pl.wikipedia.org/wiki/Operacja_polska_NKWD_\(1937%E2%80%931938\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Operacja_polska_NKWD_(1937%E2%80%931938))).

II. Antypolski pakt niemiecko-sowiecki

Niemcy, aby ułatwić realizację swoich planów, dążyli do porozumienia z Rosją. Tydzień przed atakiem na Polskę, ministrowie spraw zagranicznych Rosji i Niemiec podpisali w Moskwie, w obecności Stalina, umowę o nieagresji znaną jako **pakt Ribbentrop-Mołotow**, która zawierała tajny protokół o **napaści i kolejnym rozbiórze Polski** – zaledwie 20 lat po odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

Podpisanie układu niemiecko-sowieckiego

III. Polska, jako jedyny kraj w II wojnie światowej, zaatakowana była ze wszystkich stron przez dwie najpotężniejsze armie w Europie oraz przez „piątą kolumnę”.

W dniu 1 września 1939 r. armie niemieckie wkroczyły do Polski z zachodu, południa i północy. 17 września Rosja Sowiecka napadła na Polskę ze wschodu, czyli z czwartej strony. Oprócz tego w Polsce działali niemieccy **dywersanci**, tzw. piąta kolumna, (https://en.wikipedia.org/wiki/Fifth_column –

Podział Polski między Niemcy i Rosję Sowiecką

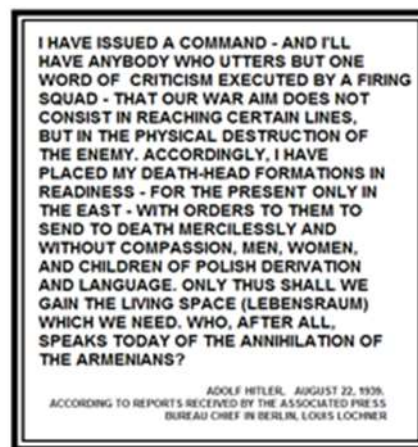
wielu Niemców mieszkających w Polsce zdecydowało się pomagać Hitlerowi), których zadaniem było wywoływanie chaosu i utrudnianie obrony. W Polsce mieszkało ponad 800 tys. Niemców.

Dzień napaści Niemiec na Polskę, 1 września 1939 r., uważany jest za początek II Wojny Światowej. Stany Zjednoczone przystąpiły do II Wojny Światowej dopiero 7 grudnia 1941 r., po ataku Japonii na Pearl Harbor, czyli 2 lata później.

IV. Eksterminacja narodu polskiego przez Niemców i Rosjan.

Po zajęciu Polski, Rosja i Niemcy podpisały **Traktat Przyjaźni**, w którym zobowiązały się ściśle współpracować w likwidacji narodu polskiego. Niemcy eksterminację rozpoczęli od nauczycieli, profesorów, duchownych, urzędników, lekarzy – od najbardziej wykształconej części

społeczeństwa, od elity patriotycznej, celem **zapobieżenia** odrodzenia się państwa polskiego i **zorganizowania** się **ruchu oporu**. Dokonywali aresztowań wybranych osób, które torturowali podczas przesłuchań lub od razu wywozili do obozów koncentracyjnych, gdzie większość po kilku miesiącach umierała z głodu i pracy ponad siły. Organizowali też „**łapanki**” (**obławy**) na ulicach i publiczne egzekucje, ażeby zastraszyć i sterroryzować społeczeństwo. Tysiące osób, całe rodziny łącznie z dziećmi, wywozili do Niemiec, do niewolniczej pracy. Rozkaz Hitlera dla specjalnych formacji wojskowych SS (<https://en.wikipedia.org/wiki/Schutzstaffel>) był szokujący: „.... **bez litości posyłajcie na śmierć mężczyzn, kobiety i dzieci polskiego pochodzenia i języka.**”

https://en.wikipedia.org/wiki/Hitler%27s_Obersalzberg_Speech

Sowietci mieli swoje metody niszczenia narodu polskiego na terenach, które zajęli: **w tajemnicy dokonywali masowych egzekucji i wywozili Polaków na Syberię.**

V. Katyń jako szczególny przykład kontynuacji sowieckiego ludobójstwa (genocide) na Polakach

Według definicji przyjętej przez ONZ (UN) w 1948 r., ludobójstwem jest masowe zabijanie ludzi ze względu na ich przynależność do określonej grupy, np. etnicznej, rasowej, religijnej, etc.

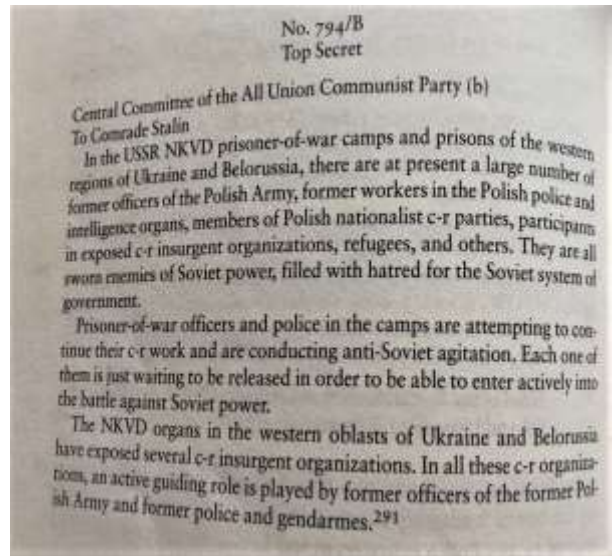
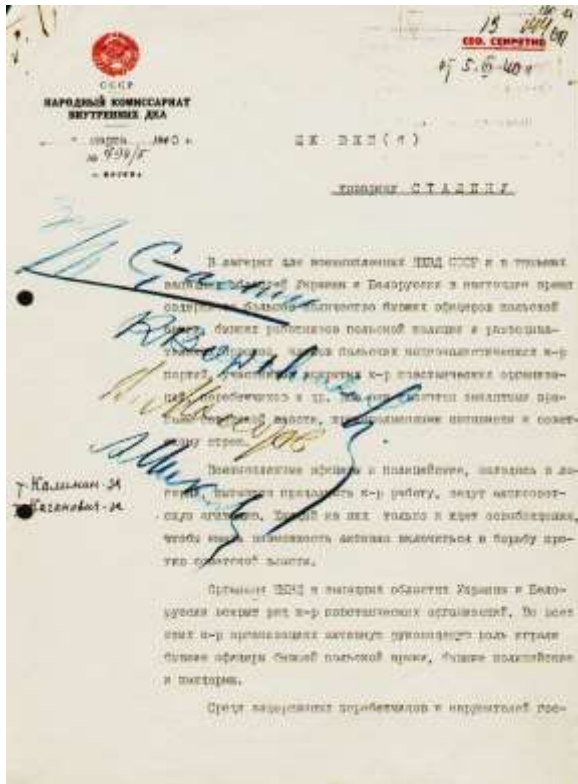
Katyń jest zatem nie tylko złamaniem międzynarodowych Konwencji, Haskiej i Genewskiej ([https://en.wikipedia.org/wiki/Geneva_Convention_\(1929\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Geneva_Convention_(1929))) o traktowaniu jeńców wojennych, ale jest również ludobójstwem (genocide – <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide.shtml>) dokonany na Polakach.

Jednym z ważnych sowieckich celów była eksterminacja oficerów wojska polskiego. W kwietniu i maju 1940 r. Rosjanie wymordowali strzałem w tył głowy 22 000 osób w różnych miejscach Rosji. **Tylko jedno takie miejsce zostało odkryte 3 lata po zbrodni.** Wskazane ono zostało przez miejscową **ludność** w pobliżu wsi Katyń, niedaleko Smoleńska, gdy te tereny zostały zajęte przez Niemców. Stało się znane światu jako miejsce, gdzie dokonana została **Zbrodnia Katyńska**

Scena z filmu „Katyń” Andrzeja Wajdy

(https://pl.wikipedia.org/wiki/Zbrodnia_katy%C5%84ska). Inne lokalizacje zidentyfikowano dopiero po upadku Związku Sowieckiego, a niektórych nie zidentyfikowano do dziś. Większość ofiar zbrodni stanowili oficerowie i żołnierze Wojska Polskiego (<https://www.youtube.com/watch?v=dnxxp5aCqTY>).

Decyzja o rozstrzeleniu jeńców wojennych podpisana przez Stalina, i jego współpracowników Woroszyłowa, Mołotowa i Mikojana. Ponadto na lewym marginesie znajdują się adnotacje potwierdzające, że Kalinin i Kaganowicz również poparli tę decyzję.

Wymordowanie tysięcy żołnierzy, których Sowietci wzięli do niewoli jako jeńców wojennych, kiedy nie było działań wojennych między Polską a Rosją Sowiecką, jest unikalną, jedyną tego typu zbrodnią w XX wieku, łamiącą prawa międzynarodowe.

Dlaczego Stalin zdecydował się wydać taki rozkaz?

- Rządy komunistyczne (skrajnie lewicowe) władzę opierają na terrorze, morderstwach, zdradzie i kłamstwach;

- Tak Stalin jak i Hitler czuli się bezkarni, wierzyli, że ich zbrodnie da się ukryć, sfałszować, zminimalizować – nie bali się konsekwencji, że będą musieli odpowiadać za swoje czyny;

- Prawdopodobnie dużą rolę odgrywała też chęć zemsty za zwycięskie odparcie agresji Rosji Sowieckiej na Polskę w 1920 r. i za uniemożliwienie przez żołnierzy polskich marszu na Zachód i narzucenia komunizmu całej Europie.

Należy dodać, że Niemcy również traktowali ludność cywilną z wielkim okrucieństwem. Jeńców wojennych w czasie działań wojennych w 1939 r. też często rozstrzeliwali, ale nie na taką skalę jak to zrobili Rosjanie (Niemcy starali się

przestrzegać Konwencję Genewską z 1929 r.). Po wojnie większość żołnierzy polskich wróciła z niemieckich obozów jenieckich do swych rodzin.

Odkrycie grobów katyńskich

Mogiły w Katyniu zostały wskazane Niemcom przez miejscową ludność na początku 1943 r. W dniu 13 kwietnia tego roku radio niemieckie nadało komunikat o odkryciu masowych grobów, w których znajdowały się ciała zaginionych polskich oficerów.

Jeden z ośmiu dołów śmierci w Katyniu, gdzie wrzucano ciała pomordowanych polskich oficerów

Niemcy, aby udowodnić, że to nie oni a Rosjanie wymordowali żołnierzy polskich, zaprosili [przedstawicieli](#) Aliantów i wielu innych krajów na miejsce zbrodni.

Dziesięcioosobowa delegacja polska Czerwonego Krzyża zgodziła się współpracować przy ekshumacji. Pod [nadzorem](#) Niemców wydobyte [zwłoki](#) umieszczano na [noszach](#) i [skrupulatnie](#) [przeszukiwano](#) [gromadząc](#) [wszelkie](#) dokumenty:

notatki, pamiętniki portfele zdjęcia, a nawet części [mundurów](#), następnie ciała chowano w nowych wspólnych grobach. Wszystkie ważne materiały wkładano do kopert i zabezpieczono w 14 skrzyniach. [Stanowiły one cenną wartość dowodową](#). Ich niezwykle losy są opisane przez Allena Paula w jego książce „Katyń”.

Z notatek i pamiętników wiemy, jak oszukano Polaków: mówiono im, że będzie wymiana jeńców. Żołnierze cieszyli się, że wkrótce będą wolni. Przed wywiezieniem z obozu do lasu katyńskiego dostali ekstra porcje jedzenia i nie odbierano im osobistych rzeczy.

[Mogilami jest znaczone historia Polski... Takiej mogiły jeszcze nie było.](#)

(słowa, które wypowiedział Waclaw Lachert 14 maja 1943 r., prezes Zarządu Głównego Polskiego Czerwonego Krzyża, w czasie ekshumacji, do której Niemcy zaprosili przedstawicieli PCK)

[Ballada katyńska – Jacek Kaczmarski](#). Dwa wykonania piosenki przez autora

[Tutaj ilustracja są archiwalne materiały filmowe z ekshumacji katyńskich \(zawierają drastyczne obrazy\).](#)

VI. Czystka etniczna (ethnic cleansing)

Z polskich terenów wschodnich, zajętych przez ZSRR, Rosjanie wywieźli ok. 1-2 milionów Polaków w głąb Związku Sowieckiego. Od lutego 1940 do czerwca 1941 roku (do zaatakowania Rosji przez Niemcy), przeprowadzono cztery wywózki Polaków z zajętych ziem polskich. W ciągu roku wywieziono na Syberię i do Kazachstanu, do „niehumanitarnej ziemi”, całe rodziny z dziećmi. Jednymi z pierwszych ofiar wywózki – wielodniowej (czasem paru tygodniowej) podróży wagonami towarowymi, nieprzystosowanymi do przewozu ludzi, nieogrzewanymi, bez urządzeń sanitarnych, zamykanymi dla uniemożliwienia ucieczki, otrzymując głodowe posiłki – były rodziny jeńców zamordowanych w Katyniu. Warunki panujące w czasie transportu były przerażające, ludzie umierali z zimna, z głodu i wyczerpania.

Wywożono Polaków z zamiarem, że nigdy z Syberii nie wrócą, że umrą tam z głodu i zimna.

Sybiracy – Polacy zesłani na Syberię

<https://naviny.belsat.eu/pl/news/10-02-1940-zsrr-zaczyna-deportowac-polakow-na-sybir/>

Relacja z pierwszej deportacji:

Deportacja przeprowadzona przez NKWD 10 lutego 1940 r. odbyła się w straszliwych warunkach, które dla wielu były wyrokiem śmierci. W czasie jej realizacji temperatura dochodziła nawet do -40°C .

Na spakowanie się wywożonym dawano od kilkudziesięciu do kilkunastu minut. Bywało i tak, że nie pozwalano zabrać ze sobą niczego. Wtargnięcie sowieckich funkcjonariuszy tak opisywał kilkunastoletni chłopiec z powiatu dubieńskiego na Wołyniu: (z książki „W czterdziestym nas Matko na Sibir zesłali”. Polska a Rosja 1939-1942; zachowano oryginalną pisownię tekstu).

N.K.W.D. wpadli jak wilki z naganami i sztyletami do naszego domu, zaczęli niszczyć obrazy święte, łamali meble, wyzywać nas od polskich burżuij. Ojca z oka nie spuszczały wciąż pytali się o broń, której tatuś nie miał, więc poczęli wyrwać deski z podłogi, wyzucać ubranie z szaf, łamać łóżka. Po godzinnym zniszczeniu naszego domu kazano nam zbierać się przyczym wolno nam było zabrać trochę odierzy i tylko 5 kg mąki, choć wywieziono nas 5 cioro. Jak więźni pod naganem wprowadzono nas na sanie i powieziono przez miasto jako pośmiewisko do stacji.

Mapa łagrow i zsyłek

VII. Ukrywanie i fałszowanie prawdy o sowieckich zbrodniach na narodzie polskim

Komunistyczny rząd narzucony Polsce przez Sowieców po II Wojnie Światowej ukrywał i zakłamywał przez 45 lat zbrodnię katyńską i wywózki na Syberię. Terrorem doprowadził do tego, że Polacy bali się nawet wymieniać słowo Katyń i mówić o zbrodniach sowieckich. O zbrodniach niemieckich, zwłaszcza na Żydach, mówiło się bardzo dużo, podobnie jak i obecnie.

Zbrodnia Katyńska nadal **pozostaje zbrodnią nie osądzoną i bez kary. Przez wiele lat prawdę o tej zbrodni ukrywały Ameryka i Anglia będące aliantami Stalina.**

Kongres USA uznał prawdę o Katyniu dopiero po 11 latach, pod naciskiem Kongresu Polonii Amerykańskiej (raport Komisji Kongresu USA – tzw. Komisji Maddena –

<https://www.archives.gov/files/research/foreign-policy/katyn-massacre/selected-records.pdf>,

https://pl.wikipedia.org/wiki/Specialna_Komisja_%C5%9Aledcza_Kongresu_Stan%C3%B3w_Zjednoczonych_do_Zbadania_Zbrodni_Katy%C5%84skiej).

Również dzisiaj pełna prawda o tej zbrodni jest w szczególności **sposób przemilczana**. Kongres USA do dzisiaj odmawia nazwania tego mordu ludobójstwem (genocide), pomimo że spełnia ono definicję ONZ z 1948 r. **Nie upamiętnił 80. rocznicy Katynia uchwaleniem odpowiedniej rezolucji, o co zabiegała Polonia.**

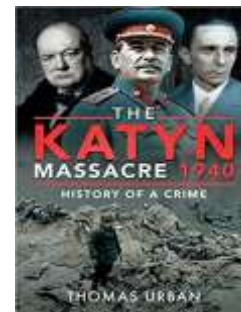
Polski Instytut Pamięci Narodowej podjął decyzję o wszczęciu śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej 12 stycznia 2004 roku:

<https://ipn.gov.pl/en/news/77,Decision-to-commence-investigation-into-Katyn-Massacre.html>.

Powyższy dokument IPN podaje wielką ilość szczegółowych ustaleń historyków w tej sprawie.

A tutaj – kolejny przykład zakłamywania prawdy o Katyniu: Książka Thomasa Urbana, urodzonego we wschodnich Niemczech, wydana niedawno, 28 grudnia 2020 r. Autor lansuje tezę, że Alianci nie wiedzieli, że sprawcami zbrodni byli Sowieci.

Na okładce: Churchill, Stalin i Goebbels

SUGESTIE DLA NAUCZYCIELI

Najbardziej istotne do zapamiętania:

**Polska poniosła największe proporcjonalnie straty materialne i ludzkie spośród wszystkich państw walczących w II wojnie światowej.
Zginęło ponad 6 mln obywateli polskich, czyli prawie co szósty mieszkaniec Polski.**

Z różnych przyczyn historia Polski, a zwłaszcza okresu II wojny światowej, jest zafałszowywana i deformowana, również w Stanach Zjednoczonych, dlatego musimy starać się dobrze poznać prawdę o tych wydarzeniach.

- 1) Zakres materiału tej lekcji zasadniczo odpowiada poziomowi klas starszych, choć oczywiście, każdy nauczyciel będzie wiedział najlepiej w jaki sposób z niego skorzystać, w zależności od poziomu swojej klasy. Opracowana jest także anglojęzyczna wersja.
- 2) Jakkolwiek bezpośrednim impulsem do stworzenia tej lekcji była 80 rocznica Zbrodni Katyńskiej, byłoby pożądane aby ten temat zagościł na stałe w programach polonijnego szkolnictwa, ze względu na wielkie jego znaczenie w najnowszej historii Polski.
- 3) Pytania, które można zadać uczniom:
  - Kto z was słyszał nazwę Katyń?
  - Co wydarzyło się w Katyniu?
  - Z czym kojarzy się miejsce Katyń dla Polaków?
  - Czy słyszeliście o pomnikach katyńskich lub je widzieliście?
- 4) Propozycje zadań dla uczniów: wyszukać pomniki, książki, artykuły, wspomnienia rodzin związane z Katyniem.
- 5) Ilustracje w tym dokumencie zawarte są również w prezentacjach, w pełnym rozmiarze.
- 6) Ilustracja poetycko-muzyczna balladą Jacka Kaczmarskiego może prowadzić do dalszej analizy tekstu, symboliki i treści uchwytnych tylko dla bardziej wytrawnego odbiorcy (być może, w trakcie dalszych lekcji, do których także mogą prowadzić sugestie podobnych filmików podawane przez Youtube, np. „[Ballada wrześniowa](#)”; istotne jest zaszczepienie idei, że takie filmy są tam łatwo dostępne, choć widać już początki ich cenzurowania).
- 7) Słowniczek wyrazów, których uczniowie mogą nie rozumieć (zaznaczone kolorem) znajduje się na końcu tej części planu lekcji.

DODATKOWE INFORMACJE I MATERIAŁY

Populacja przedwojenna: Polski 35 mln, Niemiec 70 mln, Rosji Sowieckiej 170 mln. W wyniku wojny, okupacji i zmiany granic Polska straciła 11-12 mln ludności. Populacja Niemiec zwiększyła się (dzięki powrotom z innych krajów), a Rosji dzięki zwiększeniu swego obszaru.

https://en.wikipedia.org/wiki/Demographic_history_of_Poland

[What was the population in Germany before and after World War 2? - Answers](#)

[The Russian Population Enigma | Foreign Affairs](#)

Instytucje zajmujące się zagadnieniem zbrodni katyńskiej:

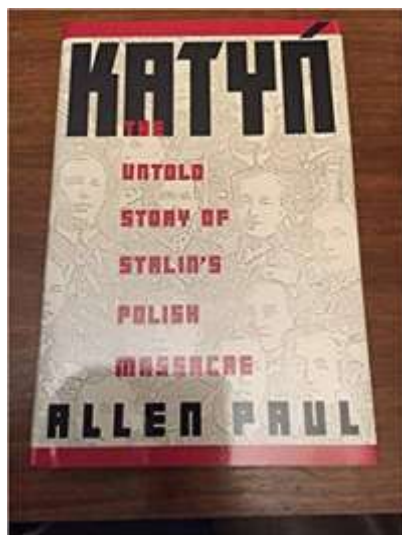
Związek Stowarzyszeń Rodzin Katyńskich w Polsce oraz Chicago • Instytut Pamięci Narodowej <https://katyn.ipn.gov.pl/> • Muzeum Katyńskie • Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa • Narodowe Centrum Kultury • Ośrodek „Karta” • Instytut Katyński • Dom Polski w Smoleńsku • Państwowy Kompleks Memorialny w Smoleńsku • Stowarzyszenie Komitet Pamięci Katynia – Komitet Katyński • Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej • Polska Fundacja Katyńska

Wydawnictwa książkowe

Fragment wstępu do polskiego wydania książki Allena Paula „Katyń” z roku 2006:

„Jestem Amerykaninem bez polskich korzeni, nie mówię po polsku [...] Zająłem się sprawą Katynia zdumiony, że tak straszna zbrodnia jest zupełnie nieznaną na Zachodzie. Przekonałem się, że również sami Polacy mają często mgliste pojęcie o wydarzeniach, które można śmiało uznać za stalinowską wersję „ostatecznego rozwiązania” (final solution) sprawy polskiej.”

Fragment wiersza Zbigniewa Herberta Pan Cogito (o potrzebie ścisłości).

[...] jesteśmy mimo wszystko stróżami naszych braci
niewiedza o zaginionych podważa realność świata [...]
musimy zatem wiedzieć policzyć dokładnie
zawołać po imieniu opatrzeć na drogę

Jak tragedię katyńską przeżywały rodziny pomordowanych Polaków...

[wspomina Witomiła Wołk-Jeziarska, poetka, córka oficera Wojska Polskiego zamordowanego w Katyniu w 1940 r., opowiada o losach swojego Ojca i swojej rodziny zesłanej w głąb Rosji Sowieckiej](#)

[Janina Rychalska, Córka Oficera Katyńskiego](#)

Pomniki Katynia

Toronto, Ontario, Kanada

Jersey City, New Jersey, USA

Londyn, Wielka Brytania

Katowice, Polska

Doylestown, Pennsylvania, USA – pomnik, o wysokości ok. 10 metrów. Na granitowym cokole spoczywa wykonana z brązu rzeźba przedstawiająca husarza, który przyklęknął na jedno kolano, wsparty na mieczu. Na cokole znajdują się dwie tablice, pierwsza z napisem KATYŃ 1940, pochodząca z 1988 roku, i druga z napisem SMOLEŃSK 2010, pochodząca z 2011 roku.

Pomnik Katyński w Jersey City w dniu ataku terrorystycznego na World Trade Center w Nowym Jorku 11 września 2001 r.

Na zdjęciu widać płonące wieże WTC na drugim brzegu rzeki Hudson, w tle Pomnika Katyńskiego w Jersey City i zgromadzonych w pobliżu świadków tej tragedii.

Po tym wydarzeniu w cokół pomnika Polonia wmontowała tablicę, poświęconą ofiarom tego ataku.

Fot.: Walter Kowalchouk

SŁOWNIK

Niektóre z wyrazów, które mogą sprawić trudność studentom

dokonane – committed	specjalne formacje SS – special units of the SS, “political soldiers” of the German Nazi Party (Schutzstaffel)
dywersant – saboteur	
jeńcy wojenni – prisoners-of-war (POW)	sposób – way
kara – punishment	szokujący – shocking
kolejne – next, further	tajny protokół – secret protocol
ludność – population	Traktat Przyjaźni – Treaty of Friendship
ludobójstwo – genocide	uchwalenie – passing (a law)
łagier, łagry – forced labor camp(s)	upamiętnić – commemorate
łapanki – round-ups	w głąb – into, deeper
mocarstwo – superpower state	wagony towarowe – freight rail cars
mogiła – tomb, grave	wielodniowe – multi-day
nadzór – supervision	wskazane – indicated
napaść – aggression, assault	wspólnota – community, commonwealth
nieprzystosowane – unsuitable	wszelkie – any
nosze – stretcher	wywózka – deportations
obława – manhunt	zamiar – intention
odpowiednia – appropriate	zabiegać – solicit, insist
ofiara – victim	zapobieżeniw – prevention
okrucieństwo – cruelty	zatajanie i fałszowanie – concealment and falsification
Operacja Polska – Polish Operation	zbiorowa – collective
przedstawiciel – representative	zbrodnia – crime
przemilczana – silenced	zorganizowanie się ruchu oporu – organizing the resistance movement
przesiedlenie – resettlement (forcible)	zsyłka – deportation
przestrzegać – adhere to, follow	zwłoki – corps